
CONTEMPORARY TURKISH LITERATURE IN MACEDONIA

Mahmut Celik, Ph.D

University "Goce Delchev" - Stip, Republic of Macedonia mahmut.celik@ugd.edu.mk

Imer Yusufi M.Sc

Institute of National History - Skopje, Republic of Macedonia omer_molo7@hotmail.com

Abstract: The migration happened in 1953 impacted negatively the Turkish literature in Macedonia, but the Pleiades of the authors helped to continue the hopes. Avni Engullu, Fahri Ali, Suat Engullu, İrfan Bellur, Esat Bayram and Sabit Yusuf are only several of representatives of this Pleiades.

During the period from 1956 to 1975 the Turkish literature in Macedonia begins to be far from the political purposes of Macedonia and to be characterized as the period of the search of real poetry where are treated the topics as the love to the nature and to the human being. Just for this reason this period is known as the period of progress of the Turkish literature in Macedonia.

Keywords: Turkish literature in Macedonia, child, story, poem.

ÇAĞDAŞ MAKEDONYA TÜRK EDEBİYATI

Prof. Dr. Mahmut Çelik

İştip "Gotse Delçev Üniversitesi" Makedonya Cumhuriyeti mahmut.celik@ugd.edu.mk

Mr. Imer Yusufi

Milli Tarih Enstitüsü-Üsküp omer_molo7@hotmail.com

Özet: 1953 yılında yaşanan göç, Makedonya Türk edebiyatını olumsuz yönde etkilediyse de, yeni bir yazar kuşağının varlığı umutların devam etmesini sağladı. Avni Engüllü, Fahri ali, Suat Engüllü, İrfan Bellür, Esat Bayram ve Sabit Yusuf bu kuşağın temsilcilerinden bazılarıdır.

1956-1975 yılları Makedonya Türk şiirinin, siyasi amaçlara hizmet etmekten uzaklaşıp, insan ve doğa sevgisi üzerine, gerçek şiir arama dönemi oldu. Dolayısıyla bu yıllar aynı zamanda Makedonya Türk şiiri için gelişme yıllarıdır.

Anahtar kelimeler: Makedonya Türk edebiyatı, çocuk, öykü, şiir.

1. GİRİŞ

Makedonya'nın Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde bulunduğu beş yüzyıl boyunca, Üsküplü şair Zâri'den tutan ta Çağdaş Türk şiirine damgasını vuran Yahya Kemal Beyatlı'ya kadar birçok şair yetiştiren bu topraklarda, Balkan savaşlarıyla birlikte Türk Edebiyatının Susma noktasına geldiği söylenebilir.

Bura Türklerin edebiyatında en çok karşılaşılan tür, şiirdir. Demek ki, sanatçılarımız genellikle yazı hayatına şiirle girmişlerdir. Şiirin arkasından kısa çocuk hikayelerin yaygınlaştığını görürüz. Her ne kadar son yıllarda roman denemeleri görülse de yine de bu türde ciddi bir eserden bahsedemeyiz. Şiirde ise, sert ve kesin tavrın giderek gevşediği ve memleket güzelliklerini ağır bastığı dikkati çeker. Gerek şiirde, gerekse nesirde hemen her şeyi sathi olarak aldılar. Başlangıçta güzellik duygusu hakim olmadığı için, zarafet ve derinlikten uzak kalındı. Tahlillerden çok, tasvire yer verdiler. Bunda Çocuk Edebiyatının ağır basmasının da payı vardır.

İkinci Dünya Savaşı'nın hâlâ devam ettiği 1944 yılının 23 Aralık tarihinde, Üsküp'te ilk sayısı yayımlanan "Birlik" Gazetesi'nin, Makedonya Türklerinin bu topraklardaki geleceğine dair yeni bir umut ışığı yaktığı tarihi bir gerçektir. Hiç beklenmedik bir anda atılan bu önemli adım, yeni kurulan Tito rejiminde, toplumsal hayatın her alanında, Türklere karşı yaklaşımın farklı ve eski krallık rejimdekine kıyasla daha olumlu olacağını ilk inandırıcı belirticidir ve aynı zamanda. Böyle bir iddiada bulunurken, Makedonya'da yaşayan Türklere, önceleri sahip olmadıkları hakların tanınması yolunda ilk adımın, Türkçe öğrenim hakkının tanınması ve Türk ilkokullarının açılmasıyla eğitim alanında atıldığın göz ardı etmiş değiliz. Fakat politik çıkarlar nedeniyle, bu hakkın tanınması esnasında Makedonyalı Türklerin doğu ve batı dillerinde öğrenim hakkı tanınırken batıdakilerin Arnavutça eğitime terk edilmesi, eğitimde eşitlik hakkının tanınmasıyla canlanan umutların önemli ölçüde sönmesine, bununla birlikte yeni yönetimin Türklere karşı da diğer uluslara olduğu gibi hak tanımada aynı ölçüyü kullanacağına dair kuşkuyla bakılmasına neden olmuştu. (Engüllü, 1988:229)

1970'li yıllardan sonra öyküde şiirdeki gibi bir hareketlilik olmamasına rağmen, öykü yaratıcılığının devam ettiğine tanık olmaktadır. Bunda, Suat Engüllü, Mustafa Yaşar, Enver İhzaz, Sabit Yusuf, Fahri Kaya gibi yazarların da öykü türünde eser vermelerinin önemli katkısı olmuştur. (Zekeriya, 1961:82)

1960'lı yılların sonlarında dram türünde dikkatleri üzerine çeken bir kıpırdama görülmüştür. Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı'nda tiyatro yaratıcılığından söz ederken, bu türün yaşatılması için ellerinden geldiğince gayret sarf eden Şerafettin Nebi, Lüftü Seyfullah ve Sabit Yusuf'un da dram türünde eser verdiklerini anmak gerekir. (Emin,1971:59) 950 yılında, Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı'nın daha hızlı bir gelişim içine ilerleyebilmesi bakımından kimi önemli adımların atıldığı göze çarpmaktadır. "Birlik" Gazetesi haftalık "Sevinç" adını alacak olan "Pioner Gazetesi" Aylık Çocuk Dergisi yayın hayatına başlamıştı. Bütün bunların dışında çok önemli bir olay da Makedonya Türk Yazarlar Cemiyeti'nin kurulmuş olmasıydı.

1. Cemiyetin faaliyete geçmesi iki açıdan büyük önem taşımaktaydı:

a. Türk yazarlarının Örgütlenebilme, Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatının gelişim sorunlarını tartışabilme ve çözüm üretebilme olanağını getirmişti;

b. Bu yeni durum, rejimin yumuşadığının önemli bir belirtisiydi ve edebiyatın dışında bırakılanların zamanla Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatına kazandırılmalarını sağlayabilecekti.

Başkanlığını Mustafa Karahasan'ın yaptığı cemiyet üyeleri, "Şükrü Ramo, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Mahmut Kıratlı, Şevki Vardar, İlhamı Emin, Hüseyin Süleyman ve diğerleridir. (Karahasan, 1950:81)

Cemiyetin faaliyetlerinin ne zamana kadar devam ettiği konusunda herhangi bir bilgi yoktur, ama ömrünün çok kısa olduğu için herhalde Türk yazarlarını örgütlemek amacıyla kurulan Makedonya Türk Yazarlar Cemiyeti bir varlık gösterememiştir, fakat Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatında ilk kuşağın da 50'li kuşağın belirginleşmesini sağlamıştır en azından.

1970'li yıllar, Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı dahilinde eleştiri ve denemeye yönelik çalışmaların giderek önem kazandığı bir dönemin başlangıcıdır kanısındayız. Bu dönemde, 1960'lı yıllardan itibaren kendilerini bu türlerde deneyen Mustafa Karahasan, Necati Zekeriya, Fahri Kaya ve İlhamı Envin'e, Suat Engüllü, Avni Engüllü, Avni Abdullah gibi adların da katıldığını görmekteyiz. (Bellür, 1981:153) Şiirin neredeyse yarım yüzyıldır adeta Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatında "hakimiyetini sürdürmesi", bu edebi türün, diğer edebiyat türlerinden daha çok gelişebilmesinde önemli bir etken olmuştur. Bunun sonucu olarak da Çağdaş Makedonya Türk Şiiri (özellikle yetiştirdiği Necati Zekeriya, İlhami Emin, Nusret Dişo Ülkü, Avni Engüllü, Fahri Ali, Suat Engüllü, İrfan Bellür gibi şairlerin yaratıcılıklarıyla) sadece Çağdaş Makedon Şiiri dahilinde değil, Çağdaş Türk Şiiri dahilinde bile söz sahibi olabilmesini sağlayacak bir düzeyi yakalamıştır. (Karahasan, 1903:7) Bu dönemde öz Türkçe kullanılır, şiirler ulusal ölçümüz olan hece ile dörtlükler halinde söylenir.

Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatının çok önemli bir özelliği de kendi içinde çocuk edebiyatını geliştirmiş olmasıdır. Kuşkusuz ki bu, yeni kurulan toplum düzeninde çocuklara yaşamın her alanında verilen büyük önemin doğal sonucudur. 1950 yılından itibaren "Sevinç" Aylık Çocuk Dergisi, 1957 yılından itibaren de "Tomurcuk" Aylık Çocuk Dergisi, çocuk edebiyatının teşvik edilmesinde son derece önemli rol oynamıştır. (Ramo, 1983:181)

1944 yılında, Üsküp'te "Birlik" gazetesinin çıkarılmasıyla, Makedonya'daki genç Türk şairleri kendi dillerinde yazdıkları ilk şiirlerini burada yayınlamaya başlıyorlar. "Birlik" gazetesinin sayfalarında yayımlanan ilk şiirler Şükrü Ramo'nun Halk Kurtuluş Savaşı'ndan esinlenerek yazdığı "Partizanlar" ile "Biz Tito'nun Askerleriyiz" başlıklı şiirlerdir. "Biz Tito'nun Askerleriyiz" adlı şiir, savaş süresince savaşçılar arasında Türkçe şarkı olarak söylenmiştir. 1945 yılında Şükrü Ramo, "Faşizm Kurbanları" adlı şiirini de yayımlıyor, bunun ardından "27 Mart" adlı şiiri vb. geliyor.

1950-1965 yılları arasında Çocuk Edebiyatının önde gittiği yıllardır. Bu dönemde yayınlanan Makedonya Türk yazılarının eserlerinin büyük çoğunluğu çocuklara seslenen eserlerdir. Bu yıllarda merhum Necati Zekeriya'nın Makedonca olarak yayımlatmayı başardığı "*Çağdaş Makedonya Türk Çocuk Şiirleri ve Çocuk Öyküleri Antolojileri*" gösterilebilir. 1960'lı yıllarda Necati Zekeriya'nın çocuk öyküsüne yönelmesiyle öykü yaratıcılığında tekrar umut verici bir canlanma görülmeye başlayacaktır. Kuşkusuz ki bunda, onun 1961 yılında yayımlanan "*Bizim Sokağın Çocukları*" çocuk öyküleri kitabının ulaştığı başarının da büyük payı vardır. Necati Zekeriya'nın "*Bizim Sokağın Romego ve Juliet'i*" çocuk hikâyelerinin de, bu hikâyeleri birbirine bağlayan konu bütünlüğü itibariyle güzel bir çocuk romanı olabileceğini söyleyebiliriz. (Çelik ve Dimova 2016:395) Öyle ki bugün çocuk edebiyatı dağarcığına bir şeyler kazandırmamış tek bir Makedonya Türk yazarı bile göstermek mümkün değildir. Hatta çok uzun bir süre, daha doğrusu 1965 yılına kadar, Makedonya Türk yazarlarının, ağırlığı çocuk edebiyatına verdikleri, bu nedenle de çocuk edebiyatının ön planda bulunduğu bilinmektedir. Çocuk edebiyatında şiir, öykü ve tiyatro

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

türlerine önem verildiği görülmektedir. Makedonya Türk yazarlarının çoğu çocuk edebiyatına değerli eserler kazandırmıştır. (Zekeriya, 1979: 63)

2. SONUÇ

Sonuç olarak Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatına kısa bir bakış sergilemek istedik, görüldüğü gibi zengin ve değerli özellikleriyle son dönemlerde tüm Makedonya'da geniş okur kitlelerinin ve eleştirmeninin ilgisini çekmektedir. Ülkedeki edebi dergilerinden çoğu yazar ve ozanlarımızın şiir ve hikâyelerini Sırpça, Hırvatça, Arnavutça, Romence, Macarca, vb. dillerde yayınlanmasına vesile olmuşlardır.

KAYNAKÇA

- 1.Suat Engüllü, Hiçbir Şey Bizimle Başlamıyor, "Sesler" Aylık Toplum Sanat Dergisi, Üsküp, Ekim 1988, s. 229,
2. Necati Zekeriya, Bizim Sokağın Çocukları, öyküler, "Kultura" Yayınlan, Üsküp, 1961, 82 sayfa.
3. İlhami Emin, Nasrettin, "Sesler" Aylık Toplum Sanat Dergisi, Üsküp, ilkim 1971, s 59, s, 31-76.
4. Mustafa Karabasan, Küçük Erler, Öyküler, "Birlik" Yayınevi, Üsküp, 1950, s. 81.
5. İrfan Bellür, Memet, "Sesler" Aylık Toplum Sanat dergisi, Üsküp, Şubat 1981, sayı 153, s. 44-9.
6. Suzan Karabasan "Altın Kız" için "Altın Kalem", "Birlik" Gazetesi, Üsküp, 16 Eylül 1903, s. 7.
7. Şükrü Ramo, Karışık İşler, "Sesler" Aylık Toplum Sanat Dergisi, Üsküp, Aralık 1983, sayı 181, s. 45-51.
8. Necati Zekeriya, Bizim Sokağın Romeo ve jülieti, öyküler- "Tan" Yayınevi, Priştine, 1979, s. 63.
9. Celik, Mahmut and Denkova, Jovanka (2014) *Списанијата и творештвото за деца на турски јазик во Република Македонија*. Детињство. Часопис о књижевности за децу, XL (3).
10. Celik, Mahmut and Dimova, Violeta (2016) *First children artists of Turkish language in Macedonia*. Knowledge - International Journal, Scientific and Applicative Papers, 14.1. pp. 393-398.